

Aasta lind 2010 algab hallõgijaga

Eesti Ornitoloogiaühing on 2010. a linnuks valinud kaks Eestis tavalist asukat – punaselg- ja hallõgija. Kuna meie punaselg-õgijad talvituvad praegu Aafrikas ja jõuavad tagasi alles maikuuks, tuleb neist juttu soojemal ajal, ning aasta lind 2010 algab hallõgijaga.

Õgija nimi kõlab veidi hirmuäratavalt ning võiks arvata, et tegu on röövlinnuga. Aga võta näpust – õgijad on hoopis laululinnud. Vanarahvas hallõgijat siiski päris süütuks laululinnuks ei pidanud ja hakkas teda tihasekulliks kutsuma. Tihaseid ja teisi väiksemaid värvulisi sööb hallõgija tõepoolest meelsasti. Enamasti eelistab ta siiski lihtsamini tabatavat saaki – närilisi, konni, sisalikke jms.

Hallõgijat tuntakse ka pajuharaka nime all, sest kaugelt vaadates meenutab ta õige pisut väikest harakat, peamiselt oma pika saba tõttu. Siiski on ta harakast üsna erinev – ülapool on helehall, silma piirkonda katab must „mask“ ning kogu alapool on hallikasvalge. Nagu kõigil õgijatel on ka hallõgijal jõuline konksja

tipuga nokk. Lennus on talle iseloomulikuks tunnuseks valged laigud mustadel tiibadel ning sageli võib ta ka tuuletallaja moodi paigallendu teha.

Hallõgijat võib meil kohata aasta ringi. Parim aeg selle liigi vaatlemiseks on talv, mil teda kohtab sagedasti kultuurmaastikul, aga ka kõikjal mujal lagedatel aladel, nt mererannas, rabas, raiesmikul jne. Tavaliselt istub hallõgija mõnel silmatorkaval kohal – elektriliinil või pöösaladvas.

Pesitsusajal, alates aprillist, muutuvad kohtumised hallõgijaga harvemaks. Ta pesitseb nimelt rabades ja pole meil kuigi arvukas haudelind: neid on hinnanguliselt kõigest 300–500 paari. Hallõgijaid näeb taas rohkem alates septembrist, kui algab nende läbiränne. Enamik meil pesitsejatest rändab küll pisut lõuna poole, kuid samal ajal tuleb siia talvituma linde põhjast. Talvituvate hallõgijate arvukust on Eestis hinnatud 500–600 isendile.

Jaanuari esimestel päevadel avatakse Aasta lind 2010 veebileht aadressil www.eoy.ee/ogijad, kust leiab teavet õgijate kohta, aasta linnu uudiseid ja infot kaasalöömisvõimalustest. Esime-

Hallõgija
FOTO: VALERI ŠTŠERBATŌH

sena ootamegi kõigi linnuhuviliste abi hallõgija talvituskohtade kaardistamisel ja talvise arvukuse täpsustamisel. Selleks tuleb veebilehel täita lihtne vaatlusvorm või saata oma vaatlused märtsi lõpuks postiga EOÜ kontorisse. Üheskoos suudame palju!

*Tarvo Valker,
aasta lind 2010 töörühma juht*

KAART: AIVAR LEITO

Meie sookured jõudsid esmakordselt Egiptimaale

Sel suvel varustati Põlvamaal satelliitsaatjaga kaks sookure poega, Leena ja Tom, et jälgida nende rännet lõunamaale. Leena teekond lõppes juba Valgevenes, kust leiti linnu jää-nused koos saatjaga. Tom hukkus aga ilmselt Põhja-Aafrikas Sudaani kõrbes. Tema tõenäolise talikorterini Etioopias jäi üsna vähe maad. Tomile sai arvatavasti saatuslikuks tema pere liiga kiire rändetempo. Valgevenest Türgisse lendasid nad kõigest kolme päevaga ehk umbes 530 km päevas ja iga päev umbes 10 tundi!

See on esmakordne tõestus, et Eesti sookured tõepoolest rändavad Egiptimaale ja sealt veel kaugemale. Enamik meie kurgi talvitub hoopis Hispaanias ja Lõuna-Euroopas. Etioopias talvitub umbes 50 000 sookure, kuid ühtegi märgistatud lindu pole sealt seni leitud ja lindude päritolu on teadmata.

Aivar Leito

Rahvusvaheline luikede loendus

2010. a jaanuaris toimub koos tavapärase talvituvate veelindude loendusega ka rahvusvaheline luikede loendus, mida *Wetlands International* korraldab iga viie aasta järel. 2005. a arvati meil talvituvat 4000–4500 kümnokk-luike, 600–650 laululuike ning 10–15 väikeluike. Kuna tegemist on kergesti määratavate

liikidega, saab loenduses osaleda igaüks. Loendus toimub 9.–24. jaanuaril, kuid vaatlused palutakse teha võimalikult lähedal 16.–17. kuupäevale. Juhised ja abimaterjalid on EOÜ kodulehel www.eoy.ee, interneti puudumise korral saab teavet telefonil 5079 713.

Leho Luigujoë, koordinaator

Laululuik

FOTO: TARVO VALKER

Põõsaspeal loendati üle 2 miljoni rändlinnu.

1. juulist 15. detsembrini toimus Lääne-Eestis Põõsaspea neemel Eesti Ornitoloogiaühingu ja Keskkonnaameti koostöös arktiliste ja taigavööndi veelindude rändeloendus. Loendusperioodi jooksul registreeriti kokku ligi 2,13 miljonit läbi-

rändavat veelindu ja kurvitsalist, koos teiste liikidega 196 linnuliiki. Lindude sügisränne jätkus erakordselt sooja ja pika sügise tõttu ka peale loenduse lõppu.

Arvukaimaks läbirändajaks Põõsaspeal oli oodatult mustvaeras (790 000 isendit), kes on praegu ilmselt Eestit läbiva rändete arvukaim veelind. Tähelepanuväärne oli ka mustlagle sinise alamliigi (*Branta b. bernicla*) rändete koondumine Põõsaspeal – kokku loendati üle 100 000 isendi, mis on teadaolevalt vähemalt 50% kogu maailma praegusest populatsioonist! Loendus näitas aga, et veel 1990. aastatel valit-

senud auli arvukus on katastroofiliselt vähenenud. Kui varem on Põõsaspeal loendatud paari päevaga üle 400 000 linnu, siis nüüd saadi kogutulemuseks vaid 310 000 isendit. See võib olla märk järjest suurenevast merereostusest või probleemidest selle liigi pesitsusaladel.

Loenduse jooksul kohati ka mitmeid haruldusi, näiteks kuninghahka, prillvaerast, puna-veetallajat, hallkibu, sarviklöökest jt. Põhjalikum kokkuvõte ja analüüs avaldatakse kevadel. Loenduse tulemustega on võimalik tutvuda projekti veebilehel www.eoy.ee/poosaspea.

26. septembril loendati Põõsaspeal rändel 22 000 mustlaglet. FOTO: PASI PIIRINEN

Margus Ellermaa
Põõsaspea rändeloenduse juht

Selgusid parimad kakujoonistajad ja folkloorikogujad

Eesti Ornitoloogiaühingu korraldatud aasta linnu joonistusvõistlus osutus üle ootuste populaarseks. Kokku laekus ühinguusse 2771 mitmesuguses suures ja tehnikas tehtud tööd kõigist Eesti maakondadest. Osalejaid võis aga olla isegi üle 3000, sest mitu vahvat tööd oli valminud ühistegevuse tulemusel. Žürii hinnangul olid tööd väga huvitavad ja mitmekesised ning parimad teostatud väga professionaalselt.

Aasta linnu folkloorivõistlusel osales 70 inimest, kes saatsid kokku 100 tööd. Lisaks folkloorile oli kirjutiste seas ka luuletusi, muinasjutte ja muid lugusid, mõni autor oli pajatusi illustreerinud ka asjakohaste joonistustega. Võistluse kaaskorraldaja Eesti Rahvaluule Arhiivi kinnitusele on laekunud tööd oluliseks täienduseks nende kogule ning nad ootavad nii kaku- kui muud linnufolkloori ka edaspidi.

Rahvusraamatukogus toimunud Aasta lind 2009 lõpuüritusel anti ülevaade kakuaasta tegemistest, näidati parimaid joonistusi ning tutvustati huvitavamaid folkloorilugusid. Ornitoloogiaühingu ja rahvaluule arhiivi esindajad andsid kohtule võitjatele üle auhinnad ja tänasid kõiki osalejaid. Eesti Ornitoloogiaühing tänab žüriide liikmeid ja aasta linnu meeskonda, eriti aga Andrus Jairo suure vaevanagemise eest võistluste ja loodusõhtu korraldamisel. Parimate tööde ja statistikaga saab tutvuda aasta linnu kodulehel www.eoy.ee/kodukakk.

JOONISTUS: LAURA SCHOTTER, 4 A

JOONISTUS: KATJA TEREHHOVA, 5 A

JOONISTUS: LAURA EIMAE, 7 A

JOONISTUS: KERLI TOODE, 18 A

Joonistusvõistluse tulemused

Üldvõitja: Kerli Toode (18 a)

■ Vanuserühm 18+:

I koht Kerli Toode

II koht Anu Käes (19 a)

III koht Sigrid Kuusk (20 a)

■ Vanuserühm 12–17:

I koht Silvia-Sigrid Sillaots (16 a)

II–IV Darja Selivonets (13 a)

koht Marje Kask (15 a)

Toomas Naadel (9. kl)

V–VI Janet Vaher (16 a)

koht Veronika Avald (14 a)

■ Vanuserühm 7–11:

I koht Laura Eimre (7 a)

II–IV Grete Tuisk (11 a)

koht Jan Margen Vau (10 a)

Stiiv-Andri Kopelmann (10 a)

■ Vanuserühm 2–6:

I koht Laura Schotter (4 a)

II–IV Joosep Kobin (5 a)

koht Laura Maria Mikkenberg (6 a)

Tammo Metsamaa (5 a)

■ Noorima osaleja eriauhind:

Rae Avikson (2 a)

■ EOÜ ja huumori eriauhind:

Katja Terehova (5 a)

■ Materjali eriauhind:

Kerli Kore (16 a)

Folkloorivõistluse tulemused

■ Parim rahvapärimus:

Ellen Randoja, Tuuli Eksin

■ Parim kogemuslik lugu:

Harro Jäe, Janne Janno

■ Eesti Rahvaluule Arhiivi eripreemia:

Maria Parksepp, Iti-Jantra

Metsamaa

■ Huumori eripreemia: Jürgen Lohu

Linnusõber

Kerli
Toode
(18),
Tallinna
Pelgulin-
na Güm-
naasiumi
abiturient

FOTO: KALLE LEPIKU

„Olen loomi ja linde armastanud alates sellest ajast, kui iseenast üldse mäletan. Lindudesse kiindusin 10-aastaselt, kui perelemmikuks sai võetud nümfkaka-duu, kes koguni rääkima õppis! Hiljuti juhtus hämmastav lugu, kui aknata-guseks korduvaks külaliseks sai uudis-himulik metsvint, kes meie papagoile ilusat serenaadi laulmas käis. Seoses hu-viga lindude vastu muretsesin muidugi

Vanarahva jutt öökullist

Eks ükskord elanud üks eit, kes ei olnud rahul oma miniaga. Kaebas ikka pojale. Poeg aga ütles, et põle tal häda kedagi. Ei hakanud naisega ilmaaegu riidlema. Eks siis jälle hakanud eit soiguma ja ütles: „No mis see minu elu on? Tuleks surm ja viiks mind ära!“ Nõnna ta rääkinud alailma. Ühel päeval läinud eit rehealla ja vaadanud üles parsile. Oi koledust, mis ta seal näinud! Suurte silmadega ja kohevil sulgedega mütsak parsil ja lendab ligemale. Eit ehmatanud koledasti: „Kes see muud on kui surm! Ise ma, rumal, kutsusin teise kohale.“ Pannud siis käed risti, vaadanud veel korra üles: „Surm neh!“ Palunud siis hõrdasti: „Sa suur Jumal, kui suured silmad! Sa kallid Jumal, kui karvased jalad! Võta poeg ja pojanaine, jäta mind vaest vanainimest elama!“ Ise taganenud uksest välja. Oh, ei olnud

Kaku jutt

Me läksime mööda teed ja sõber nägi selja tagant kaku ja hüüdis kakk ja ma vaatasin selja taha ja nägin kakku ka ja me jooksime ära kakku est ja ta jälitas meid ja me jooksime poodi ja siis ta ei näinud enam meid ja me läksime koju. Toimus Pärnu Raeküla metsas. 2009 sügisvaheaeg kell 18.00 umbes.

Jürgen Lohu, 2.b klass

Joonistus:
ELLEN RANDOJA

seal kedagi surma, öökull oli rehealla lennanud. Võib-olla hiirile... vili ju.

Jutustanud Anna Kuusk,
kirja pannud Ellen Randoja

Joonistus: DARJA SELIVONETS, 13 A

ka suure hulga linnuraamatuid, mille kaunid pildid mind neid joonistama inspireerisid. Nüüdseks olen kunsti õppinud juba 12 aastat. Viimasel ajal olen pühendunud enamasti loomade ja lindude, aga ka inimeste joonistamisele. Minu teiseks väga südamelähedaseks hobiks on fotograafia. Kõige enam meeldib mulle muidugi loomi ja linde pildistada, samuti loodust nii kodumaal kui kaugel. Arvan, et see on miski, millest ial ei tüdine.“

Aasta lind 2009 joonistusvõistluse žürii arvas, et Kerli töö on lahtise käega joonistatud peente detailidega meistriteos (vt joonistust lk 2). Loode-tavasti sai Kerli võistlusest eneseusku ning me näeme tema linnujoonistusi ka edaspidi.

Joonistus: SILVIA-SIGRID SILLAOTS, 16 A

Üritused

- Eesti Ornitoloogiaühingu üldkoosolek toimub 27. märtsil Tartus.
- Eesti Ornitoloogiaühingu ja Lääne-maa Linnuklubi koostöös toimub 28. märtsil linnadevaheline linnuvõistlus.
- Igakevadine lihavõtte linnuvaatlus toimub järgmisel aastal 3.–4. aprillil. Kutsume aktiivseid huvilisi üles koraldama neil päevil linnuretki. Lisateave Riho Kinksilt, 508 6690, riho.kinks@eoy.ee.
- Kesktalvine veelinnuloendus toimub 9.–24. jaanuaril kesksete päevadega 16.–17. jaanuaril. Loendusel on oodatud osalema kõik huvilised. Juhised leiab EOÜ kodulehelt, lisateavet saab loenduse koordinaatorilt Leho Luigujõelt, 5079 713, leho.luigujoe@gmail.com.

Täpsem teave ürituste kohta ilmub EOÜ kodulehel ja järgmises Tiirutajas.

Postkastist

Ida-Virumaal Adraku külas on juba poolteist aastat tegutsemas nähtud üht täisalbiino põldvarblast. Lind on väga julge ja askeldab koos liigikaaslastega. Esimest korda nähti teda möödunud aasta 5. juulil. Täieliku pigmendipudusega ehk albiino linnud on looduses väga haruldased ja enamasti hukuvad kiiresti. Täis- või poolalbiinootilistest lindudest palume teavitada Eesti Ornitoloogiaühingut.

Põldvarblased FOTO: KALEV RATTISTE

Teate edastas Kalev Rattiste

Linnuhuvilised soovivad

The Sounds of Raptors and Falcons. Karl-Heinz Dingler jt. Ample 2009. 2 CD-d.

Pole just palju selliseid helikandjaid, mis on täielikult pühendatud röövlindude häälsuste tutvustamisele. Nüüd on aga rööv- või muidu linnuhuvilistel võimalus oma kõrva hellitada: ilmunud on kahest CD-st koosnev helikandjate komplekt, kuhu on kokku koondatud 103 röövlinnuliigi iseloomulikud häälsused, kokku 311 salvestist kogukestusega 2,2 tundi. Siit leiab ka kõik Eestis kohatavad liigid. Mõistliku hinnaga toote saab tellida näiteks aadressilt www.ample.de/GuF.html.

Vabandage! Eelmises Tiirutajas õnnitlesime Liina Eenpuud toimetaja näpuvea tõttu 65. sünnipäeva puhul, kuid sel aastal tähistas ta siiski alles 60-aasta juubelit. Palju õnne!

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Hugo Lapp 90
Aadu Hiob 70
Mati Kers 70
Kadri Kullapere 60
Anu Taal 60
Maarja Orusalu 65
Raivo Mänd 55
Aarne Ots 50
Svetlana Variku 50

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamisnurga õige vastus on pasknäär. Fortuuna abiga saavad „Linnusõbra taskuraamatu“ auhinnaks Helemeel ja Horm Assmann Oandust. Vastuseid seekordsele pildiküsimusele ootame 1. märtsiks aadressile riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loosime välja Kasari luha linnuhälte CD.

FOTO: RIINA LILLEMÄE

Kroonika

3.–4. oktoobril toimunud rahvusvahelisel linnuvaatlusel Birdwatch 2009 vaadeldi üle 180 000 linnu 169 liigist. Ornitoloogiaühingusse laekus 74 vaatlusankeeti, mille koostamisel osales vähemalt 168 inimest. Linnupäevade nautimist segas vali tuul ja vihm, mistõttu mitu üritust jäeti ära. Birdwatchi tulemusi näeb EOÜ kodulehel www.eoy.ee.

Haruldane eksikülaline

10. detsembril vaatles Aivo Klein Häädemeeste jõe suudmes luitsnökk-iibist (*Platalea leucorodia*), mis on teadaolevalt selle liigi kuues vaatlus Eestis. Tõenäoliselt nähti seda lindu samas juba varem, kuid määrati ekslikult hõbehaigruks. Lindu õnnestus vaadelda suurel hulgal huvilistel, kuna ta oli paigal mitu päeva. Luitsnökk-iibis pesitseb Lõuna-Euroopas, meile lähimad pesitsusalad on Ungaris ja Hollandis, talvitus-alad aga peamiselt Põhja-Aafrikas ja Aasias.

JOONISTUS: MIKE LANGMAN
WWW.RSPB-IMAGES.COM

Lahkunud

Tenno Laur
6.10.47 – 17.12.09

Tennot teadsid ja tundsid paljud Eesti linnuvaatlejad. Tema humoorikad sõnavõttud ja põnevad pajatused jäid alati meelde ja pakkusid elamusi. Oma elu pühendas ta täielikult lindudele ja nende vaatlemisele. Esimesed kirjalikud märkmed on pärit aastast 1958 ning ülestähendusi tegi ta kuni elutee lõpuni. Tenno oli üks väheseid, kes suutis aasta jooksul rõngastada üle tuhande linnu. Tema valmistatud linnurõngaid kirja-ga Estonia-Matsalu on aga viimase 30 aasta jooksul kasutanud peaaegu kõik rõngastajad. Eesti Ornitoloogiaühing ja Matsalu Rõngastuskeskus tänavad Tennot tehtud töö eest.

FOTO: MARGUS OTS

Eesti Ornitoloogiaühing
Postiaadress: Pk 227, Tartu 51002
Külastusaadress: Veski 4, Tartu
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud www.rspb-images.com ja Islandi, Liechtensteini ja Norra EMP finantsmehhanismid. Küljendus: Eesti Loodusfoto

